Trots, schaamte, identiteit

School voor comparatieve filosofie
30 november 2019
Docent: Martha Claeys

Dagindeling

10:00 – 11:10	Introductie filosofisch debat over trots, schaamte, identiteit
11:10 – 11:25	pauze
11:25 – 12:40	Erkenning, zelf-respect, waardigheid. Fragmenten uit: Francis Fukuyama, Robin S. Dillon
12:40 – 14:15	middagpauze
14:15 – 15:15	Case study Nationalisme. Fragmenten uit: Martha Nussbaum, Anthony Kwame Appiah
15:15 – 15:30	pauze
15:30 – 16:30	Case study Groene schaamte. Fragmenten uit essays in Tijdschrift Streven door M. Claeys, K. Schaubroeck, H. Bergman

Zelfbewuste emoties

- Gabriele Taylor, 1986, Pride, Shame and Guilt. Emotions of self-assessment
- Schaamte vaak als tegenhanger van trots:
- Nauwe band met identiteit: hoe komen we tot een zelf-concept, en hoe hangt dat samen met wat buiten het zelf is? (overzicht filosofische antwoorden zie Thomason, 2018, p. 88 e.v.)
- 'zelf' kan ruimer begrepen worden: identiteit in de brede zin (groep, kind, verlenging van je zelf)

Drie vragen

1. Descriptief/conceptueel: wat IS trots, wat IS schaamte?
2. Normatief/ethisch: zijn trots en schaamte GOED?
3. Politiek: wat voor rol spelen deze emoties in de samenleving? Wat voor rol kunnen/mogen ze spelen?

1. Descriptief: wat is trots?

- Trots als een **positieve** waardering van **iets** dat op **relevante** wijze aan mij verbonden is (Taylor, 1986)

Wat is **positief**? Beter dan anderen, beter dan een ideaal, of net oordeelloze aanvaarding?

Wat is **iets**? Het zelf, een deel van het zelf, een object buiten het zelf, een handeling?

Wat is **relevant**? Filosofische discussie: verantwoordelijkheid, of gewoon belangrijk voor identiteit?

- Trots zijn (emotie, episodisch) vs. trots hebben/een trots persoon zijn (dispositie) (Kristjansson 2006)
- Trots als zelfwaardering vs. zelfrespect vs. zelfliefde
- Evolutionair-biologisch: trots als uiting van dominantie

2. Normatief: is trots goed?

- Onderscheid tussen *affect* (hoe het voelt) en morele waarde
- Morally Janus-faced emotion: goed én slecht
- Historische ambiguiteit:

- Aristoteles: Megalopsychia als de kroon van alle deugden

- Hume: Trots als indirecte passie die nodig is voor de vorming van identiteit

- Christendom: Superbia als de grootste hoofdzonde, cfr vandaag: nederigheid als (cultuur)christelijke waarde

2. Normatief: is trots goed?

Positief gezicht:

- Trots als motivator: stuurt weg van 'laag' gedrag en beloont ambitie en verwezenlijking (consequentialistisch)
- Trots als zelf-respect of zelfliefde: empowerment bewegingen van voordien onderdrukte groepen
- Pridefulness als noodzakelijk deel van een deugdig en zichzelf-respecterend persoon (Kristjansson, 2006)
- Groep-trots verbindt en werkt samenhorigheid in de hand (C. Taylor, 1996, Rorty, 1994)
- Authentic pride (Tracy, 2016)

2. Normatief: is trots goed?

Negatief gezicht:

- Trots als zelf-gecentreerde emotie, en ego is de vijand van moraal (Murdoch, 1970)
- Trots als competitieve emotie gefocust op status (Rankisme, Fuller, 2006, Nussbaum, 2016)
- Deugdethici/Plichtsethici: probleem van 'juiste' motivatie
- Verwantschap met moreel negatieve houdingen als narcisme, ijdelheid, arrogantie
- Trots geeft te veel krediet aan het zelf, verdienste is een illusie (Statman, 1992)
- Hubristic pride (Tracy, 2016)

3. Politiek: welke rol kan/mag trots spelen?

- Case study (cfr. vanmiddag): nationalisme

Nussbaum, M., "Patriotism and Cosmopolitanism" in: *For Love of Country. On the Limits of Patriotism*, 1996

Appiah, Kwame Anthony, *The lies that bind. Creed, Country, Colour, Class, Culture,* 2018

1. Descriptief: wat is schaamte?

- Ervaringen van schaamte: willen verdwijnen, verbergen
- *The traditional view*: Onder een bepaald ideaalbeeld vallen (Taylor, 1986, Rawls, 2003, Deonna, Rodogno, Teroni, 2012)
- *The naturalistic view*: focus op evolutionaire functie van schaamte. Schaamte als "a display of a lack of power or resources to engage in social reciprocity" (Gibbard, 1990)
- *The unified view*: Schaamte als de ervaring van spanning tussen zelf-concept en identiteit "feeling overshadowed by a part of ourselves that we are not ("the only thing others notice about me must be x")" (Thomason, 2018)
- Belang van de ander: moet die aanwezig zijn of slechts een ingebeelde/geïnternaliseerde ander of zijn het onze eigen ogen (Williams, 1993)?
- Verschil met schuld, embarrassment, verlies van zelfrespect, of zelfwaardering

2. Normatief: is schaamte goed?

- Onderscheid tussen *affect* (hoe het voelt) en morele waarde
- Morally Janus-faced emotion: goed én slecht

2. Normatief: is schaamte goed?

Negatief gezicht:

- Nussbaum tegen schaamtestraffen (2006, Ch. 5):
    1) schaadt zelf-respect, is verlammend
    2) “mob justice” is onbetrouwebaar
    3) historisch is schaamte vaak misgelopen: stigmatizering
    4) schaamte werkt niet goed als afschrikmiddel
    5) schaamtestraffen leiden tot een verbreding van ingebouwde controlemechanismes
- Deugdethici/Plichtsethici: probleem van ‘juiste’ motivatie
- Niet de morele houding want verhindert morele openheid (cfr. infra: Schaubroeck), vs. schuldgevoel

2. Normatief: is schaamte goed?

Positief gezicht:

- Schaamte kan constructief zijn: motivatie voor verandering (Nussbaum, 2006, Morgan, 2011)
- Verschil tussen schaamte en *be*schamen (Thomason, 2018)
- Schaamte als erkenning van sociale gezicht (Thomason, 2018, Williams, 1993)
- Schaamte/*loos*heid is niet wenselijk (Williams, 1993, Plato)
- Consequentialistisch argument: *wat* iemand motiveert is irrelevant

2. Politiek: welke rol kan/mag schaamte spelen?

- Case study (cfr: vanmiddag): groene schaamte

Claeys, M., “Het meisje met de bamboe tandenborstel. Over groene schaamte” *Streven*, 2019

Bergman, H., “Wie moet zich hier nou schamen?” *Streven*, 2019

Schaubroeck, K., “Ben je niet beschaamd?” *Streven*, 2019

1. Descriptief: Verhouding trots en schaamte

- Afhankelijk van hoe je trots/schaamte percipieert
- Niet per se tegenpolen
- Wel beiden samenhang identiteit & hang naar erkenning (cfr. na de pauze)

3. Politiek: de strijd om erkenning

- Identiteit en de erkenning van waardigheid:

  Fukuyama, F., Identiteit. Waardigheid, ressentiment en identiteitspolitiek, 2018, p. 36 -38, p. 40-41, p. 110-111, p. 118-119

- Zelf-respect als een politiek goed:

  Malcolm X, 1962, “Who taught you to hate yourself?”

  Dillon, R.S., 1995, “Towards a Feminist Conception of Self-Respect” p. 290-304

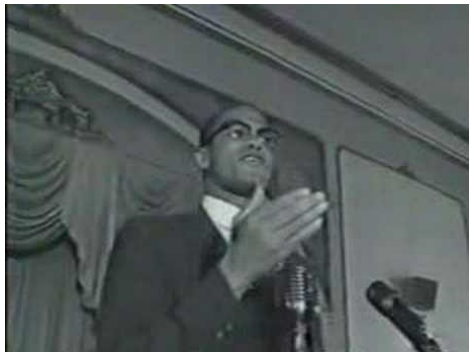

3. Politiek: case study nationalisme

Nussbaum, M., “Patriotism and Cosmopolitanism” p. 3-14 in: *For Love of Country. On the Limits of Patriotism*, 1996

4 argumenten voor cosmopolitanisme

Appiah, Kwame Anthony, *The lies that bind. Creed, Country, Colour, Class, Culture,* 2018, p. 25-32 en p. 217-219

Over de “clannish tendencies” van de mens

Nagel, Thomas, Review “As if: Idealizations and Ideals”, New York Review of Books, 2018

Spivak over strategisch essentialisme: “provisionally accepting essentialist foundations for identity categories as a strategy for collective representation in order to pursue chosen political ends.”

3. Politiek: case study groene schaamte

Claeys, M., “Het meisje met de bamboe tandenborstel. Over groene schaamte” *Streven*, 2019, p. 582-591

Bergman, H., “Wie moet zich hier nou schamen?” *Streven*, 2019, p. 592-597

Schaubroeck, K., “Ben je niet beschaamd?” *Streven*, 2019, p. 598-605

Verder lezen / luisteren…

- Uitnodiging Streven voorstelling 18 december: https://streventijdschrift.be/uitnodiging-3/
- Kluwen podcast: https://soundcloud.com/kluwenpodcast